

11. Аналіз застосування судами практики положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та рішень Європейського суду з прав людини при здійсненні цивільного судочинства за 2013 рік. 2013. URL: http://mka.court.gov.ua/sud1490/uzagalnenj/uzagal_sud_praktik/konven/ (дата звернення: 01.10.2021).
12. Коваленко Т.О. Практика Європейського суду з прав людини як джерело земельного права України. *Юридична Україна*. 2016. № 11. С. 82–88.
13. Шульга М.В. Особливості юридичної відповідальності у земельному праві. *Правова доктрина. Основа формування правової системи держави* / Нац. акад. прав. наук України. Харків, 2013, С. 468–470.

М. М. Козак, А. Ю. Островская. Ответственность за земельные правонарушения в Украине и странах ЕС: сравнительно-правовой аспект. – Статья.

Аннотация. В статье анализируется ответственность за земельные правонарушения в Украине и странах ЕС. Описывается сравнение различных видов юридической ответственности в сфере использования и охраны земель. Авторами проанализировано действующее отечественное и зарубежное законодательство и сделаны выводы.

Ключевые слова: земельные правоотношения, земельный спор, охрана земель, ответственность, законодательство, ЕСПЧ.

M. Kozak, A. Ostrovskaya. Responsibility for land offenses in Ukraine and EU countries: a comparative legal aspect. – Article.

Summary. The article analyzes responsibility for land offenses in Ukraine and the EU countries. Comparisons of different types of legal responsibility in the field of land use and protection are described. The authors have analyzed the current legislation and foreign one and have made conclusions.

Key words: land legal relations, land dispute, land protection, responsibility, legislation, ECHR.

УДК 342.92

Р. В. Костюнін

*магістрант кафедри морського та господарського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

І. М. Дмитрук

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри морського та господарського права
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОЇ КОНСТРУКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Анотація. У статті аналізуються особливості нормативної конструкції адміністративної відповідальності. Досліджується дефініція «нормативна конструкція». Виокремлюється, зокрема, основна законодавча база, що врегулює інститут адміністративної відповідальності. Визначаються недоліки правового регулювання адміністративної відповідальності. Установлюється, що в нормативній конструкції адміністративної відповідальності вагоме значення підстави мають до її притягнення. Аналізується сучасний стан національного законодавства щодо питань досліджуваного поняття.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, нормативна конструкція, правове регулювання, адміністративне правопорушення, адміністративне стягнення.

Нормативно-правове врегулювання тієї чи іншої галузі права чи правового інституту породжує систему цінностей, способів та засобів його реалізації. З огляду на загальний закон причинності, нормативне регулювання має враховувати існування свободи волі індивіда, що зумовлює його неоднозначне ставлення до приписів правових норм.

У контексті дослідження доцільно визначити нормативну конструкцію адміністративної відповідальності, її сферу нормативно-правового впливу, правове регулювання. Адаже залежно від якості такої конструкції, її динамічного розвитку відображається ефективність застосування адміністративної відповідальності.

Правова конструкція досліджуваного інституту виявляється в його правовому врегулюванні. Проте спершу необхідно зазначити, що дефініція «нормативна конструкція» є умовним позначенням, яке відображає різницю між юридичними конструкціями, що виражені в нормах права, і теоретичними юридичними конструкціями [1]. Отже, під час визначення нормативної конструкції здійснюється системний аналіз досліджуваного правового інституту в нормах права. За допомогою цього можуть виявитися недоліки правового регулювання, а також визначитися шляхи їх усунення.

Саме тому важливим є питання дотримання чи недотримання правової норми. Для випадків недотримання приписів правової норми у праві має бути змодельований так званий «дволінійний ланцюг спричинення зі зворотним зв'язком». Оскільки недотримання приписів правових норм (правопорушення) є соціально небажаним, то його наслідок повинен мати характер такої реакції, яка б впливала на причину і певним чином усувала її. При цьому реалізація принципу причинності відповідає необхідності подолання суперечності між правомірною і протиправною поведінкою на користь правомірної [2].

Таким чином, можна констатувати, що адміністративна відповідальність (як правовий інститут) має своєрідну конструкцію, що забезпечується галузевим та міжгалузевим правовим регулюванням.

Об'єм і міра адміністративної відповідальності визначені нормою права, яка є її основою. Нормативність означає, що дії суб'єкта (правомірні або неправомірні) змодельовані в нормах права [3, с. 80].

У нормі закріплюються межі можливої, належної і необхідної поведінки. У ній відбувається формалізація адміністративної відповідальності, а сама норма є формальною підставою. Результатом реалізації відповідальності є формування правомірної поведінки, впорядкування відносин, недопущення здійснення правопорушень. Зважаючи на особливості адміністративного права, добросовісне виконання своїх обов'язків не створює пільг. Якщо суб'єкт не дотримується приписів адміністративних норм, порушує їх, то виникає негативна відповідальність.

Із моменту вчинення адміністративного правопорушення адміністративна відповідальність виникає у вигляді обов'язку правопорушника піддатися засудженню (осуду) і зазнати несприятливих наслідків майнового і немайнового характеру, передбачених санкцією правової норми.

Цей інститут активно бере участь у стабільній розбудові суспільства, набуваючи вагомого значення як ефективного способу і механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Адаже в законодавстві, що установлює адміністративну відповідальність, визначаються норми щодо: охорони та врегулювання відносин у галузі охорони праці і здоров'я населення; відносин власності у сфері охорони природи; використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини; у промисловості, будівництві, паливно-енергетичній сфері, сільському господарстві; порушення ветеринарно-санітарних правил у галузі шляхового господарства і зв'язку; забезпечення житлових прав громадян, функціонування житлово-комунального господарства та благоустрою; торгівлі; громадського харчування; у сфері послуг, фінансів і підприємницької діяльності; утвердження позицій стандартизації, якості продукції, метрології та технічного регулювання; напрямів, пов'язаних із корупцією, військовою сферою, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку; дійсного порядку управління; здійснення народного волевиявлення та встановлення порядку його забезпечення. Зазначене коло суспільних відносин вимагає чіткого правового врегулювання та визначення нормативної конструкції адміністративної відповідальності.

Вагоме значення в нормативній конструкції адміністративної відповідальності мають підстави до її притягнення. Як указує Ю.П. Битяк, в українській юридичній практиці виділяють дві основні підстави притягнення до юридичної відповідальності:

- нормативну, тобто систему норм, які регулюють адміністративну відповідальність;
- фактичну, що становить діяння конкретних індивідів, якими порушено приписи захищені адміністративно-правовими санкціями [4].

Окрім того, на нормативну конструкцію впливає нормативно-правове регулювання вертикальним чи горизонтальним способом.

У горизонтальному регулюванні важливе місце відводиться комплексним правовим інститутам. Вертикальна ж модель характеризується сукупністю законодавчих та інших нормативно-правових (як-от відомчі) актів, які деталізують конкретні правові відносини під час застосування адміністративної відповідальності.

Адміністративна відповідальність розвивається у динаміці, а не в статичі. Це також пояснює певні зміни в її нормативній конструкції та правовому регулюванні.

Адміністративне законодавство постійно змінюється та доповнюється новими нормами, розширюючи поле правового регулювання.

Звичайно, основним законодавчим актом, що встановлює правовий інститут адміністративної відповідальності, є Конституція України.

Окрім цього, сучасне нормативно-правове поле охоплює Кодекс України про адміністративні правопорушення, що є основним законом у визначенні нормативного врегулювання адміністративної відповідальності. Він регламентує загальні аспекти матеріального і процесуального порядку реалізації адміністративної відповідальності.

Хоча цей акт ухвалювався у давнішому часовому проміжку, проте нині він часто доповнюється, в чому і виявляється його динаміка застосування адміністративної відповідальності.

Основною проблемою є той факт, що на практиці гальмується однакове використання досліджуваного поняття. Це пов'язано з відсутністю в національному законодавстві такого терміна.

Так, у вищезгаданому кодексі є Глава II, що називається «Адміністративне правопорушення та адміністративна відповідальність». Однак чітке визначення адміністративної відповідальності в цьому акті відсутнє. Воно тісно пов'язане з поняттями адміністративного правопорушення та адміністративного стягнення, що і породжує низку проблем як теоретичного, так і прикладного характеру.

Питання адміністративної юрисдикції та адміністративного процесу врегульовуються в Кодексі адміністративного судочинства України. Паралельно з цим кодексом діють інші норми, що встановлюють правову конструкцію адміністративної відповідальності, але містяться у міжгалузевих нормативно-правових актах. Зокрема, це стосується низки законів України: «Про державну службу», «Про звернення громадян», «Про громадянство України», «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про державний кордон України», «Про доступ до публічної інформації», «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності органів державної влади та органів місцевого самоврядування», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» та ін.

Особливе місце посідають акти центральних органів виконавчої влади. Вони є засобом реалізації законів та мають спеціалізований характер, тематичну спрямованість. Якість нормативної конструкції адміністративної відповідальності залежить саме від наявності оновленої за формою та змістом нормативно-правової бази. Подібне зумовлюється ще й тим, що вказані акти нормотворчості пов'язані з діяльністю органів виконавчої влади, управлінським апаратом, який є основним суб'єктом в адміністративних правовідносинах.

У контексті досліджуваної тематики слід розглянути постанову Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 року № 731, яка затверджує Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади.

У п. 4 Положення визначено, що державна реєстрація нормативно-правового акта полягає у проведенні правової експертизи на відповідність його Конституції та законодавству України, Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод 1950 року і протоколам до неї, міжнародним договорам України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу (аcquis ЄС), антикорупційної та гендерно-правової експертиз з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, а також у прийнятті рішення про державну реєстрацію цього акта, присвоєнні йому реєстраційного номера та занесенні до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів [5]. Проте в процесі правозастосування вказаного нормативного матеріалу виникали порушення та колізії. Тому Міністерством юстиції України затверджено роз'яснення від 08.04.2013 р. № п0008323-13 «Відповідальність за порушення законодавства про державну реєстрацію нормативно-правових актів». Цим документом (відповідно до Закону України від 08.09.2011 р. № 3720 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності органів державної влади та органів місцевого самоврядування») встановлено адміністративну відповідальність керівників органів, нормативно-правові акти яких підлягають державній реєстрації, за неподання, несвоєчасне подання на державну реєстрацію нормативно-правових актів, які підлягають

державній реєстрації, направлення на виконання нормативно-правових актів, що не пройшли державної реєстрації та не опубліковані в установленому законом порядку, а також надсилання для виконання вказівок, роз'яснень у будь-якій формі, що встановлюють правові норми (стаття 188-41 Кодексу України про адміністративні правопорушення). При цьому статтею 255 цього Кодексу органам юстиції надано право складати протоколи за порушення, передбачені статтею 188-41 цього Кодексу. У такому разі адміністративна відповідальність покладається на керівника (уповноважену посадову особу) органу і за рішенням суду накладатиметься штраф у розмірі від 30 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Міністерством юстиції проводились перевірки щодо виконання національного законодавства стосовно державної реєстрації нормативно-правових актів як щодо органів виконавчої влади, які мають статус суб'єкта нормотворення, так і щодо тих, які такого статусу не мають. Саме низка таких документів дає можливість реалізувати механізм запобігання порушень органами виконавчої влади, які приймають розпорядчі документи, і вжити до таких суб'єктів заходів щодо усунення порушень. Отже, для реалізації мети – дотримання суб'єктами нормотворення законодавства про державну реєстрацію – органами юстиції проводяться спеціальні перевірки.

Таким чином, запровадження адміністративної відповідальності за порушення законодавства про державну реєстрацію нормативно-правових актів дає змогу досягти відповідного рівня дисципліни посадових осіб-суб'єктів нормотворення та забезпечує належний рівень захисту прав і свобод громадян.

Підвищення ефективності виконавчої гілки влади та управлінської діяльності у сфері адміністративної відповідальності загалом безпосередньо залежить від якісних, відповідних за формою і змістом актів управління.

Тобто ефективність та досконалість нормативної конструкції адміністративної відповідальності реально вимірюється станом відомчої нормативної бази. Це пов'язано з особливою побудовою адміністративно-правової норми, що є бланкетною і схиляється до актів центральних органів влади, які стосуються адміністративної відповідальності.

Окрім того, вагомого значення набуває судова практика як джерело адміністративного права, оскільки напрацьовується база уніфікованих правил судового розгляду проваджень у справах про адміністративні правопорушення, що дозволяє вирахувати статистичні дані, а також визначити використання понятійного апарату. Уже неодноразово вказувалося на факт недостатньої визначеності поняття «адміністративна відповідальність» на законодавчому рівні.

Досліджуючи питання нормативної конструкції адміністративної відповідальності, доходимо ключового висновку, що сучасна модель базується на нормативно-правових актах, які були ухвалені ще у 80-ті роки ХХ століття, що внеможливі повне та чітке визначення досліджуваного інституту.

Демократичний період сформував відповідне коло уточнювальних актів управління виконавчої влади, які встановлюють спеціальні процедурні питання застосування адміністративної відповідальності та конкретні форми і методи адміністративної діяльності, що системно утверджують шляхи реалізації адміністративно-деліктних норм. Тобто відслідковується цілісний масив підзаконних нормативних актів, що підтверджують яскравий факт наявності прогалин у кодифікованому законодавстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дутко А.О. Класифікація юридичних конструкцій як засобів законотворчої техніки. Львівський державний університет внутрішніх справ. 2014. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2302/vnulpurn201481015.pdf> (дата звернення 29.09.2021).
2. Лук'янець Д.М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 220 с.
3. Черных Е.В. О нормативном характере юридической ответственности. Вопр. теории гос. и права. Саратов : СГАП, 1998. Вып. 1(10). С. 80–83.
4. Битяк Ю.П. Адміністративна відповідальність та адміністративне правопорушення. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 151. С. 87–100 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2020_151_9
5. Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 року № 731. Дата оновлення 01.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-92-%D0%BF#Text> (дата звернення 03.10.2021)

Р. В. Костюнин, И. Н. Дмитрук. Особенности нормативной конструкции административной ответственности. – Статья.

Аннотация. В статье анализируются особенности нормативной конструкции административной ответственности. Исследуется дефиниция «нормативная конструкция». Выделяется основная законодательная база,

регулююча інститут административної відповідальності. Визначаються недоліки правового регулювання административної відповідальності. Аналізується сучасне становище національного законодавства по питанням вивченого поняття.

Ключеві слова: административна відповідальність, нормативна конструкція, правове регулювання, административне правопорушення, административне стягнення.

R. Kostyunin, I. Dmytruk. Features of the regulatory structure of administrative liability. – Article.

Summary. The article analyzes the features of the normative structure of administrative liability. The definition of “normative construction” is investigated. Among other things, the main legal framework governing the institution of administrative liability is highlighted. The shortcomings of the legal regulation of administrative liability are identified. The current state of national legislation on the issues of the studied concept is analyzed.

Key words: administrative liability, normative construction, legal regulation, administrative offense, administrative penalty.

УДК 343.1

О. В. Сівак

асистент кафедри юриспруденції
Чернівецький інститут
Міжнародного гуманітарного університету
м. Чернівці, Україна

ЛІС ЯК ОБ’ЄКТ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРИРОДИ

Анотація. У статті досліджуються питання правової охорони лісу як об’єкта природи. Розглянуто різні підходи до визначення поняття «ліс» як об’єкта правового регулювання, надано авторські пропозиції щодо внесення змін у чинне законодавство.

Ключові слова: ліс, лісові ресурси, охорона лісів, захист лісів, лісовий фонд, лісове законодавство.

Актуальність теми дослідження обґрунтовується реальною потребою підвищення ефективності охорони лісів в Україні, значенням лісу як природного об’єкта в економіці країни, особливою його роллю для українського менталітету і культури, а також іншими соціальними, економічними, екологічними факторами. Останнім часом почастішали випадки хижацького використання лісових ресурсів.

Тривалий час законодавство про ліси було орієнтоване на інтенсивне використання лісових ресурсів, не приділяючи належної уваги основному принципу – пріоритету охорони природних об’єктів перед їх використанням. Відсутність належної уваги на державному рівні до проблем охорони лісу призвела до того, що екологічний потенціал лісів України за всю історію їх експлуатації в якісному відношенні виявився ґрунтовно підірваним. Поряд з хижацьким знищенням лісу недосконалість законодавчої бази та відсутність чіткої державної спрямованості на охорону лісів призвели до збільшення випадків порушення лісового законодавства. За минулий рік в Україні офіційно задокументували 4200 незаконних вирубок лісів, обсяг яких склав 54,3 тисячі кубічних метрів. Як повідомляють у Державному агентстві лісових ресурсів України, сума заподіяної шкоди оцінюється у 444,1 мільйона гривень.

Найбільші обсяги незаконних рубок були виявлені в лісах Рівненської області (2152 куб. м), Херсонської (1693 куб. м), Житомирської (1168 куб. м), Закарпатської (1142 куб. м), Львівської (1090 куб. м), Харківської (1080 куб. м), Чернігівської (838 куб. м), Івано-Франківської (759 куб. м), Дніпропетровської (758 куб. м), Волинської (679 куб. м).

Так, у Чернівецькій області ДБР виявило незаконні рубки заповідного фонду на 3,3 млн гривень. Загалом на території заповідника місцевого значення «Зубровиця» вирубали 1,8 га лісу.

Трапляються випадки, коли працівники державної лісової охорони не виконують належним чином свої обов’язки, а окремі з них навіть сприяють скоєнню незаконних рубок. З початку року до дисциплінарної відповідальності притягнуто 467 працівників державної лісової охорони, звільнено із займаних